

ISD

Powering solutions
to extremism, hate
and disinformation

Extrémizmus v online priestore na Slovensku

Aktéri, témy, platformy a stratégie

Richard Kuchta

Informácie o štúdiu

Táto štúdia poskytuje nový pohľad na typy diskurzov, aktérov, platforiem a stratégií, ktoré sa vyskytujú v oblasti extrémizmu v rámci slovenského online priestoru. Prostredie hrozieb v online priestore je na Slovensku zdanlivo viac a viac hybridizované, kde polarizujúci a extrémistický obsah, vo veľkej miere namierený na menšiny, prúdi od širokého spektra aktérov a online platforiem. Táto správa je určená pre zainteresované stany zo štátneho a komunálneho sektora a občianskej spoločnosti, aby lepšie pochopili tieto výzvy a aby poskytla počiatočný východiskový bod pre ďalší výskum.

Informácie o autorovi

Richard Kuchta pôsobí ako analytik v Institute for Strategic Dialogue (ISD). Zameriava sa výskum súvisiaci s voľbami, politickou komunikáciou v online priestore, extrémizmom a dezinformáciami. Richard pracuje v ISD na projektoch, ktoré skúmajú extrémizmus v online priestore v rôznych krajinách, ako sú Slovensko, Česko či nemecky hovoriace krajiny. V minulosti Richard pracoval ako projektový koordinátor v rámci programu Democracy & Resilience v organizácii Globsec, kde sa podieľal na projektoch súvisiacich so zahraničným vplyvom a monitorovaním volieb. Richard má titul MA z politológie z Université Libre de Bruxelles v Bruseli a titul BA z politológie z Viedenskej univerzity.

Podakovanie

Chceli by sme poďakovať členom tímu v ISD, predovšetkým Melanie Smith, Cooperovi Gatewoodovi, Jacobovi Daveymu a Danielovi Hootonovi za ich užitočnú spätnú väzbu a Jonovi Jonesovi, ktorý spolupracoval na koordinácii vyhotovenia tejto správy.

Copyright © Institute for Strategic Dialogue (2022). Sieť silných miest spravuje Institute for Strategic Dialogue (ďalej len „ISD“), spoločnosť s ručením obmedzeným, s adresou sídla PO Box 75769, Londýn, SW1P 9ER. ISD je zapísaný v Anglicku s registračným číslom spoločnosti 06581421 a číslom charitatívnej organizácie 1141069. Všetky práva vyhradené.

Obsah

Zhrnutie	4
Kľúčové zistenia	5
Odporúčania	6
Úvod	7
Metodológia	9
Kto šíri extrémistický obsah v slovenskom online priestore?	12
Aké témy šíria extrémistickí aktéri?	15
Aké online platformy používajú extrémisti na Slovensku?	20
Aké stratégie sa používajú na šírenie extrémneho obsahu?	25
Záver	28
Koncové poznámky	29

Zhrnutie

V uplynulých rokoch sa extrémistické skupiny a aktéri stále viac a viac stávali súčasťou mainstreamu slovenskej spoločnosti a politiky. Členovia krajne pravicových strán v súčasnosti zastávajú funkcie v slovenskom parlamente a nedávne hnutia proti lockdownu, ktoré boli reakciou na pandémiu ochorenia COVID-19, umožnil nárast extrémistických skupín a naratívov vrátane antisemitizmu, protivládneho naratívu a naratívu proti médiám.¹ Počas týchto protestov sa odohralo niekoľko násilných útokov na novinárov, ktorí už dlho patrili medzi ciele nenávistných kampaní na internete.² Naratívy prítomné na protestoch odzrkadľovali nenávistné extrémistické vyjadrenia vyskytujúce sa v slovenskom online priestore.

The Strong Cities Network (ďalej len „SCN“) uskutočnila túto analýzu sociálnych médií v slovenskom jazyku, aby lepšie pochopila, ako sa šíri extrémistický obsah v online priestore, aké diskurzy používajú extrémistickí aktéri a na akých platformách sa tento obsah šíri. Kým miestna štátna správa a občianska spoločnosť vedia, ako polarizácia a extrémizmus ovplyvňujú ich miestnu komunitu offline, v prípade týchto záležitostí v online priestore panuje menšie porozumenie. Analýza, ktorú táto správa predstavuje, má tak za cieľ vyplniť kritickú medzeru v poznaní samospráv pri pochopení online ekosystému, čo živí extrémizmus na komunitnej úrovni.

Táto štúdia mapuje slovenský extrémizmus v online priestore, predovšetkým na populárnych platformách sociálnych médií, ako sú Facebook a Instagram, a stále vplyvnejšej platforme na posielanie správ Telegram. Výskum v rámci týchto troch platforiem identifikoval 375 stránok, skupín, účtov alebo kanálov, ktoré šíri extrémistický obsah pozostávajúci z 11 779 príspevkov, ktoré obsahujú extrémistické názory. Medzi identifikovaných aktérov patrili známe strany z krajne pravicového spektra, jednotlivci a hnutia šíriace krajne pravicové, ako aj krajne ľavicové ideológie, konšpiračné teórie a alternatívne médiá, čo aktívne šíria dezinformácie.

Najpoprednejším online obsahom spojeným s radikálnymi a extrémne pravicovými názormi a najprevládajúcejšími témami medzi týmito aktérmi bol obsah zameraný na nacionalizmus, nenávistné prejavy voči LGBTQ+, antisemitizmus, ako aj rétorika proti médiám a proti demokracii. Mnohé z týchto tém sa pretínajú, predovšetkým diskurzy proti médiám, ktoré sú často zakorenené v antisemitských tródoch a urážkach. To naznačuje, že extrémistický a nenávistný obsah namierený na rôzne inštitúcie a vylúčené skupiny je čoraz viac nejednoznačný. Kým témy analyzované na Facebooku boli často ukryté pod rúškom jemnejšieho a kódovaného jazyka, správy na platforme Telegram boli zvyčajne zreteľne extrémistické. Nenávistný a polarizujúci obsah v online priestore často posilňovala koordinovaná činnosť medzi súbormi stránok a skupín spojených so slovenskou krajne pravicovou stranou. Tento výskum poskytuje východiskový bod pre pochopenie aktérov, diskurzov, platforiem a stratégií, ktoré sa používajú na šírenie extrémizmu v online priestore a otvára nové príležitosti pre ďalší výskum v boji proti nemu.

Kľúčové zistenia

- **Počas výskumu bolo detegovaných celkovo 225 facebookových stránok, 99 facebookových skupín, deväť instagramových účtov a 17 kanálov na platforme Telegram, ktoré šíрили extrémistický obsah v slovenskom jazyku.** Najviac identifikovaných aktérov – 108 stránok, skupín, účtov alebo kanálov – bolo spojených so stranou Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko (ďalej len „ĽSNS“). Druhá najpočetnejšia skupina bola radikálna pravica s 92 stránkami, skupinami, účtami alebo kanálmi, po ktorých nasledovala extrémna pravica s počtom 82.
- **Medzi obsahom, ktorý bol uverejnený v týchto komunitách v období od 1.1. do 31.8. 2021 prevládali naratívy zamerané na nacionalizmus, keďže sa vyskytoval v 49 % príspevkov.** Medzi ďalšie rozšírené naratívy patrili naratívy proti LGBTQ+ (16 %), antisemitský naratív (15 %), naratív proti médiám (11 %) a proti demokracii (10 %). Rovnako existuje jasný prienik naratívov, predovšetkým medzi antisemitským diskurzom a diskurzom proti médiám a konšpiračnými teóriami.
- **Z Telegramu sa stáva popredná platforma pre extrémistický obsah, s najväčšou pravdepodobnosťou v dôsledku menej prísnych podmienok používania.** Počet kanálov, čo zdieľajú extrémistický obsah sa zvýšil, predovšetkým v roku 2021. 11 zo 17 identifikovaných kanálov na Telegrame bolo vytvorených počas monitorovacieho obdobia a 36 % z týchto nových kanálov bolo zaradených do extrémne pravicovej kategórie.
- **Aktéri krajnej pravice používajú rozsiahle siete stránok a skupín, aby zdieľali obsah a zvýšili dosah.** Najrozsiahlejšia sieť bola identifikovaná v kategórii ĽSNS, využíva sieť 108 stránok, skupín a účtov pridružených ku strane.
- **Zdá sa, že extrémisti si pri označovaní menších osvojujú kódovaný jazyk. Namiesto explicitných urážok radšej používajú jazyk s menej zjavnými extrémistickými konotáciami.** Ide potenciálne o taktiku, ako sa vyhnúť moderovaniu obsahu.
- **Súkromné extrémistické skupiny na Facebooku sa snažia získavať nových členov z otvorených facebookových skupín.** Administrátori napríklad zdieľajú adresy URL, ktoré boli uverejnené v uzavretých skupinách v rámci rôznych verejných nacionalistických alebo radikálne pravicových skupín, aby prilákali nových členov. Tieto skupiny sa často využívajú na diskusiu o alternatívnych politických systémoch ku demokracii.

Odporúčania

- **Samosprávy a miestni aktéri musia byť podporení nástrojmi, údajmi a analýzou, aby sa tak zosúladiť to, čo vedia o extrémizme vo svojich offline komunitách s extrémistickým obsahom v online priestore.** Zainteresované strany na komunálnej úrovni musia často čeliť nenávisti a extrémizmu bez jasného a platného poverenia a vo všeobecnosti sú vzdialené od dialógu medzi vládou a technologickými spoločnosťami o otázkach extrémizmu v online priestore.
- **Je potrebné zvýšiť porozumenie ekosystému extrémizmu v online priestore na Slovensku a pokračovať v ďalšom výskume tejto témy.** Tento výskum ukazuje nové medzery v chápaní dynamického správania extrémistov, ktorí používajú nové platformy. Pre lepšie detegovanie formujúcich sa trendov a pochopenie podstaty extrémizmu v online priestore na Slovensku je potrebné pretrvávajúce monitorovanie platforiem sociálnych médií. Pre občiansku spoločnosť, samosprávy a štátnu správu to predstavuje zásadný bod pri budovaní efektívnych opatrení a posilnení spoločenskej odolnosti.
- **Štátna správa, samosprávy a občianska spoločnosť musia posilniť svoju angažovanosť na platformách sociálnych médií a s technickými spoločnosťami, aby zlepšili svoju schopnosť regulovať extrémistický obsah.** Počas tohto výskumu bolo detegované veľké množstvo nenávisťných prejavov a extrémistického obsahu, čo naznačuje, že súčasný prístup k presadzovaniu týchto politík zaostáva za očakávaniami. Navyše existujú medzery v porozumení, ktoré sú spôsobené obmedzeným prístupom k údajom. To zahŕňa aj uzavreté skupiny, ktoré nie sú aktívne monitorované, čo ľuďom umožňuje slobodnejšie šíriť extrémistický a násilnícky obsah s potenciálom radikalizovať ostatných používateľov sociálnych médií.
- **Mali by sa vykonať väčšie investície do posilnenia inštitucionálnych možností, ako aj možností občianskej spoločnosti na monitorovanie výskytu extrémistického obsahu v online priestore.** To si vyžaduje integráciu nástrojov pre online monitorovanie, ktoré dokážu spracovať veľké množstvá údajov pomocou automatického zberu a nástrojov na spracovanie prirodzeného jazyka.
- **Je potrebné zlepšiť zručnosti digitálneho občianstva prostredníctvom programov občianskeho vzdelávania ako odpoveď na extrémistické naratívy a posilnenie spoločenskej odolnosti.** Poskytovanie vedomostí a zručností jednotlivcom môže posilniť odolnosť na úrovni jednotlivca a proaktívne obmedziť dosah javov, ako sú extrémizmus a dezinformácie v online priestore.
- **Samosprávy a miestni aktéri rozumejú svojim komunitám a ich rizikám.** Pri spojení tohto aspektu s posilnenými vedomosťami o oblasti extrémizmu v online prostredí to môže pomôcť identifikovať a zapojiť kľúčových partnerov, služby a zainteresované strany potrebné na efektívnejšiu koordinovanú prevenciu v offline, ako aj online priestore.

Úvod

Extrémizmus na Slovensku v uplynulých rokoch zaznamenal posun. Kedysi sa extrémistické myšlienky, skupiny a hnutia vyskytovali na periférii, v slovenskej spoločnosti sa momentálne stále viac a viac dostávajú do popredia a často presakujú do mainstreamovej straníckej politiky.³ Zatiaľ čo pred niekoľkými rokmi kráčali niektorí extrémisti slovenskými mestami v uniformách, ktoré pripomínali Hlinkovú gardu, dnes niektorí z týchto aktérov sedia v laviciach slovenského parlamentu.⁴ V dôsledku svojich politických ambícií mnohí aktéri slovenskej krajnej pravice zmiernili rétoriku, aby prilákali viac voličov a vyhli sa právnym dôsledkom.⁵

Extrémistickí aktéri krajnej pravice, ako aj krajnej ľavice vedú úspešné online kampane s veľkým počtom sledovateľov na platformách sociálnych médií. V prípade krajnej pravice boli tieto platformy spočiatku využívané na šírenie škodlivej ideológie týkajúcej sa rasovej, kultúrnej alebo etnickej nadržanosti nad etnickými menšinami; čo teraz ustúpilo sofistikovanejším snahám pretlačiť agendu.⁶ Napriek zmene jazyka, sociálne médiá živia zvýšenú popularitu krajne pravicových politických skupín a poskytujú priestor pre radikalizáciu a polarizáciu prostredníctvom extrémneho a nenávisťného obsahu. Tieto javy predstavujú nové výzvy pre verejné inštitúcie, ako aj občiansku spoločnosť.

Tento výskum mapuje slovenský extrémizmus v online priestore, a to zameraním sa na populárne platformy sociálnych médií, ako sú Facebook a Instagram a stále vplyvnejšiu platformu na posielanie správ Telegram. Výskum v rámci týchto troch platforiem identifikoval 375 stránok, skupín, účtov alebo kanálov, ktoré šíрили extrémistický obsah, čo viedlo k súboru 11 779 príspevkov vrátane spomínaných tém.

Táto analýza zásadne poukazuje na rôznorodú komunitu aktérov, ktorí propagovali nenávisťný a vylučujúci obsah v online priestore. Okrem extrémistov a jednotlivcov spojených s radikálnou politikou sme taktiež zistili, že tento materiál propagovali konšpirační teoretici, aktivisti proti očkovaniu a alternatívne médiá. To poukazuje na hybridizované prostredie hrozieb na Slovensku, kde sa polarizácia a hrozby namierené na menšinové komunity vynárajú od širokého spektra extrémistických aktérov. Dôležité však je, že to nasleduje trendy, ktoré identifikoval Institute for Strategic Dialogue (ISD) v rámci iných krajín vrátane USA, Kanady a Nemecka, čo naznačuje, že svet zažíva posun smerom k extrémistickej hrozbe bez tváre, ktorá prekračuje tradičné hierarchie.

Výskumný tím použil špeciálny nástroj Method 52 pre zber údajov a analýzu vytvorený Centre for the Analysis of Social Media (ďalej len „CASM“). Počas uplynulých piatich rokov ISD a CASM spoločne vyvíjali analytické metódy, ktoré umožňujú podrobnú analýzu online údajov a hlbšie pochopenie toho, kto sú extrémistickí aktéri, aké témy využívajú, kde je možné nájsť extrémistický obsah a typy stratégií, aké extrémisti používajú. Táto správa zachytáva súčasný stav extrémizmu v online priestore v rámci slovenského kontextu a prináša metódy pre ďalší výskum.

Túto správu podnietilo zapojenie Strong Cities Network (SCN) aktivít na Slovensku. Správa sa sústreďovala na pracovný seminár v hlavnom meste Bratislava v októbri 2021, kde boli po prvýkrát zapojené slovenské mestá do celosvetovej komunity SCN obsahujúcej viac ako 150 miest, ktoré medzi sebou spolupracujú, aby predišli nenávisti, polarizácii a extrémizmu. Analýza, ktorú táto správa predstavuje, má za cieľ vyplniť kritickú medzeru v poznaní samospráv pri pochopení online ekosystému, čo živí extrémizmus na komunitnej úrovni. Keďže SCN a iní partneri spolupracujú na posilnení úlohy miest pri predchádzaní extrémizmu, potrebujú jasné poverenie. To zahŕňa zlúčenie ich podrobných znalostí o offline rizikách na úrovni komunity s aktuálnym chápaním dynamických vzorcov rizika v online priestore – čo ich dostáva do pozície vybudovať zrelú a efektívnu reakciu.

Metodológia

Tento výskum sa usiloval zmapovať extrémistickú scénu v online priestore na Slovensku a poskytnúť viac údajov o tom, ako títo aktéri pôsobia. Hlavná výskumná otázka teda znela:

Aké sú charakteristiky extrémistického a nenávisťného obsahu na Slovensku?

Na zodpovedanie tejto otázky boli vyvinuté nasledujúce metodológie na zber údajov a analýzu.

Výber platforiem

Tento výskum sa zameril na Facebook a Instagram, keďže ide o dve najpopulárnejšie platformy sociálnych médií na Slovensku.⁷ Telegram bol rovnako zahrnutý, vzhľadom na jeho zvyšujúcu sa popularitu v rámci všeobecného publika v Európe a zvýšenú prítomnosť extrémistických aktérov.⁸

Vytvorenie zoznamu aktérov

Keďže na Slovensku neexistuje žiadny verejne dostupný zoznam extrémistov a extrémistických skupín, tento výskum využil prístup so zmiešanými metódami, ktoré kombinovali výskum založený na témach a výskum založený na aktéroch. Výskumníci vytvorili počiatočný zoznam extrémistických aktérov a zoznam kľúčových slov používaných extrémistami. Výber daných slov bol založený na predchádzajúcom výskume ISD na Slovensku a v iných krajinách, rozhovoroch s miestnymi odborníkmi, akademickej literatúre a správach verejných orgánov.

Počiatoční zoznam aktérov bol vytvorený prostredníctvom vyhodnotenia zoznamu z webovej stránky blbec.online a výberu facebookových stránok spojených so známymi extrémistickými skupinami (často sa vyskytujúci v akademických publikáciách a spomenutými v rozhovoroch s odborníkmi alebo v médiách).^{9, 10, 11} V prípade Telegramu využili analytici nástroj zvaný Telemetro. Výskumníci vyfiltrovali obsah v slovenskom jazyku a identifikovali tak relevantné účty. Výskumníci ISD vybrali stránky, skupiny alebo kanále, ktoré patrili známym extrémistickým skupinám, aspoň trikrát súhlasne zdieľali obsah extrémistických skupín, alebo uverejnili obsah, čo jasne spadá do definície extrémizmu od ISD.¹² ISD definuje extrémizmus ako presadzovanie hodnotového systému, ktorý si nárokuje nadradenosť a dominanciu jednej „začlenenej skupiny“ založenej na identite nad všetkými „vylúčenými skupinami“. Rozširuje to dehumanizačný postoj „k tým druhým“, ktorý je v rozpore s pluralizmom a všeobecným uplatňovaním ľudských práv.

Výskumníci ISD rovnako identifikovali kľúčové slová súvisiace s extrémistickými skupinami na Slovensku vrátane odkazov na komunistické a fašistické režimy, slogany, názvy alebo jazyk použitý na dehumanizáciu etnických menšín v rámci slovenskej spoločnosti. Počiatočný zoznam doplnila analýza obsahu známych extrémistických aktérov na Slovensku pomocou „detektora prekvapivých slovných spojení“, ktorý identifikuje slová so štatisticky pravdepodobnejším výskytom v danom súbore údajov

než v rámci všeobecného používania. Tento počiatočný zoznam sa potom využil na rapídny rast, aby identifikoval nových aktérov a kľúčové slová.

Zber údajov

Výskumný tím použil na zber údajov a analýzu CrowdTangle a interný analytický nástroj Method 52. Údaje príspevkov boli pre tento súbor vstupných dát zhromažďované od 1.1. do 31.8. 2021 a poskytol sa tak súčasný prehľad extrémistického a nenávisťného obsah na Slovensku. Vytvorené zoznamy aktérov boli pridané do nástroja Method 52 a použité pri prístupe so zmiešanými metódami. Najprv sa uskutočnilo vyhľadávanie založené na aktéroch, a to zberom údajov od identifikovaných aktérov. Pri tomto kroku boli použité komponenty pre zber údajov z verejne dostupných účtov pre údaje z CrowdTangle, ako aj Telegramu. Tento zber bol obmedzený výlučne na slovenský jazyk, aby zhromažďoval relevantné údaje.

Počas druhého kroku sa na zhromaždené údaje od identifikovaných aktérov uplatnil prístup založený na téme. Do nástroja Method 52 boli pomocou komponentu pre anotáciu tém pridané skupiny kľúčových slov. Príspevky, ktoré sa zhodovali so slovami zo zoznamu kľúčových slov boli vyfiltrované, aby sa tak vytvoril konečný súbor údajov použitý na kvantitatívnu a kvalitatívnu analýzu.

Kategorizácia údajov

Výskumný tím pre účely analýzy zoskupil kľúčové slová do kategórií predstavujúcich spoločenské skupiny, ktoré bývajú často cieľom extrémistov v rámci slovenského kontextu a ktoré sa pravidelne stretávajú s nenávisťnými prejavmi v online, ako aj offline priestore. Identifikované príspevky obsahovali jednu alebo viac kategórií kľúčových slov. Kategórie boli definované nasledovne:

- protimaďarská
- antisemitská
- protirómska
- anti-LGBTQ+
- protimigrantská
- protimoslimská
- proti médiám
- naklonená totalitným režimom
- nacionalistická
- rasistická
- antidemokratická/systémová

Medzi identifikovaných aktérov patrili aj politické strany, hnutia a jednotlivci, ktorí zdieľali extrémistický obsah. Títo aktéri boli taktiež roztriedení do siedmich skupín, čo pokrylo škálu ideológií. Špecifické kategórie zastávali dve politické strany s ústrednou úlohou v rámci slovenskej krajne pravicovej scény. Termín krajná pravica zastrešuje radikálnu pravicu, ako aj extrémnu pravicu, obe boli taktiež prítomné ako špecifické kategórie.¹³ Ak aktér diskutoval o témach súvisiacich s viac ako jednou kategóriou, pri

výbere kategórie bol rozhodujúci prevládajúci obsah. Identifikovaní aktéri boli rozdelení do skupín podľa nasledujúcich definícií:

LSNS

- Účty asociované so stranou Kotlebovci-LSNS a jej členmi.

Republika

- Účty asociované so stranou Republika a jej členmi.

Extrémna pravica

- Pravicový extrémizmus je typ nacionalizmu definovaný rasovou, etnickou alebo kultúrnou nadradenosťou. Pravicovo extrémistické účty sú definované politickým postojom, ktorý je nezlúčiteľný s pluralitnou demokraciou.¹⁴

Radikálna pravica

- Tento termín opisuje účty, skupiny alebo jednotlivcov, ktorí zastávajú myšlienky rasovej, etnickej alebo kultúrnej nadradenosti, ale implicitne či explicitne nevyžadujú presadenie tejto nadvlády spôsobom, ktorý by pozmenil politický systém.¹⁵

Extrémna ľavica

- Tento termín opisuje účty, skupiny alebo jednotlivcov, ktorí otvorene podporujú ľavicové totalitné ideológie a požadujú zmenu režimu, čo je nezlúčiteľné s pluralitnou demokraciou.

Alternatívne médiá

- Účty, ktoré patria médiám, alebo zdieľajú obsah konkrétneho média, ktoré sa samo identifikuje ako „alternatívne“ a „vyhraňuje sa voči vnímanému politickému a mediálnemu mainstreamu.“¹⁶ Dôvodom tejto kategorizácie je skutočnosť, že médiá majú možno rozdielne stratégie, pokiaľ ide o uverejňovanie príspevkov než aktivisti alebo miestne skupiny.

Konšpirátori

- Účty, ktoré zastávajú a/alebo zdieľajú rôzne konšpiračné teórie a ktorých ideológia – ak je ju možné v koherentnej forme detegovať – je rámcovaná skôr rôznymi konšpiračnými naratívami než špecifickými mysliteľmi.
-

Kto šíri extrémistický obsah v slovenskom online priestore?

Prehľad

Pomocou opísanej metodológie bolo zaznamenaných celkovo 225 facebookových stránok, 99 facebookových skupín, deväť instagramových účtov a 17 kanálov na platforme Telegram, ktoré šíri extrémny obsah. Medzi identifikovaných aktérov patrili stránky a skupiny spojené s krajne pravicovými politickými stranami a politikmi na Slovensku, a jednotlivci úzko prepojení s pravicovými extrémistickými hnutiami. Tento výskum rovnako identifikoval facebookové skupiny šíriace konšpiračné teórie, skupiny a stránky proti očkovaniu, konzervatívnych jednotlivcov a skupiny a alternatívne médiá. Niektorí identifikovaní aktéri patria do slovenskej ľavicovej extrémistickej scény. Široká škála aktérov, ktorí propagujú nenávisť a vylučujúci obsah v online priestore ukazuje, že extrémistické hrozby sa stali hlboko hybridizované. Zatiaľ čo niektorí aktéri sú širšej verejnosti známi, ako napríklad účty spojené so Slovenskou pospolitosťou alebo stranami, ako sú ĽSNS a Republika, naša analýza taktiež identifikovala aktérov, ktorí sa objavili počas krízy spojenej s ochorením COVID-19 a protivládnych protestov.

Spoločným ukazovateľom veľkej väčšiny identifikovaných stránok, skupín, účtov či kanálov je nacionalizmus. Je to viditeľné v nadpisoch, profiloch a na titulných fotkách identifikovaných stránok a skupín, pretože používajú slovné spojenia, ako sú „slovenská vlasť“, „hrdí na slovenský národ“ a „slovenskí patrioti“, alebo používajú symboly ako slovenskú vlajku či znak. Ďalšie stránky zobrazujú dvojkríž spojený s klérofašistickým režimom¹⁷ Slovenského štátu počas druhej svetovej vojny a v rámci kontextu slovenskej histórie sa považuje za extrémistický symbol.

Identifikované kategórie extrémistických aktérov na Slovensku

Všetci títo aktéri aktívne šíria extrémistický obsah, ktorý ISD definuje ako presadzovanie hodnotového systému, ktorý si nárokuje nadsadenosť a dominanciu jednej „začlenenej skupiny“ založenej na identite nad ostatnými „vylúčenými skupinami“. Rozsah tejto činnosti sa líši, podobne ako ich politické ciele. Najpočetnejšia kategória identifikovaných aktérov obsahuje 108 stránok, skupín, účtov, alebo kanálov spojených s krajne pravicovou stranou Kotlebovci-ĽSNS. Táto kategória zahŕňa stránky reprezentujúce členov strany, regionálne štruktúry a skupiny založené na podporu strany. Účty pridružené k ĽSNS tvorili približne 30 % súboru dát.

Druhá najpočetnejšia kategória bola radikálna pravica s 92 entitami. Radikálne pravicová kategória sa skladala zo stránok, skupín, účtov a kanálov obsahujúcich proruské facebookové skupiny, nacionalistické politické hnutia a jednotlivcov, konzervatívne organizácie a dezinformačné stránky. Potom nasledovala kategória s názvom extrémna pravica, čím boli označené účty, stránky, skupiny alebo kanále, ktoré implicitne či explicitne požadujú politickú zmenu a chcú zrealizovať myšlienky pozmeňujúce pluralitu

liberálnej demokracie. V rámci tejto kategórie boli identifikované politické hnutia, polovojenské organizácie, hudobníci z extrémne pravicovej scény či jednotlivci, ktorí otvorene podporovali fašizmus. Väčšina týchto stránok, skupín či účtov prejavuje sympatie k totalitným režimom a kritizuje demokraciu ako politický systém. Menšie kategórie sa venovali zdieľaniu konšpiračného obsahu, často s antisemitským alebo protiliberálnym zameraním. Kategória alternatívnych médií obsahuje 17 stránok, účtov alebo kanálov, čo zdieľajú predovšetkým odkazy na webové stránky alternatívnych médií, ktoré často šíria dezinformácie prezentované ako overené skutočnosti. Extrémna ľavica predstavovala najmenšiu skupinu. Týchto 11 účtov zdieľalo sympatie k totalitnému komunistickému režimu bývalého Československa z druhej polovice 20. storočia.

Kotlebovci-ĽSNS

Tabuľka 1. Identifikované kategórie extrémistov.

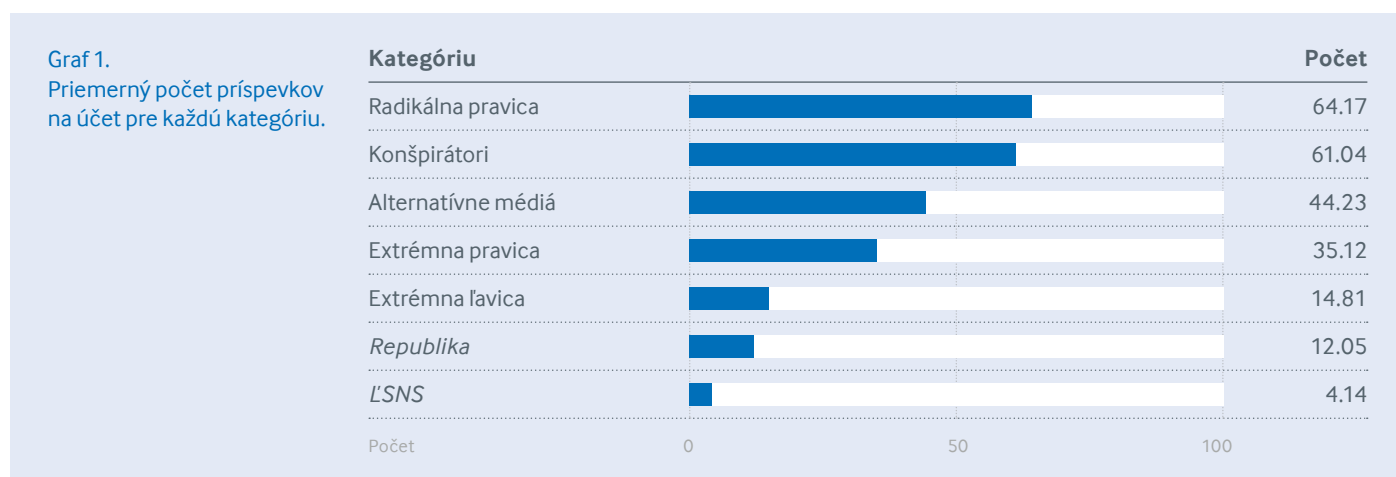
Kategória	Facebookové stránky	Facebookové skupiny	Instagramové účty	Telegramové kanále	Spolu
Kotlebovci-ĽSNS	90	16	2	0	108
Radikálna pravica	39	48	1	4	92
Extrémna pravica	57	16	3	6	82
Konšpirátori	7	14	0	2	23
Republika	15	0	2	2	19
Alternatívne médiá	12	1	1	3	17
Extrémna ľavica	7	4	0	0	11

Kategória Kotlebovci-ĽSNS obsahuje komplexnú sieť stránok a skupín s prevažným pôsobením na Facebooku. Táto sieť stránok sa rozrástla hlavne medzi rokmi 2015 a 2017. Sieť sa rozrástla aj potom, ako Facebook zablokoval zdanlivo oficiálny účet ĽSNS – je preto náročné zistiť, ktoré z nich predstavujú oficiálne skupiny či stránky strany. S cieľom obísť stratu dosahu, ktorý nastal po zákaze od Facebooku, ĽSNS vyhlásilo, že sa presúva na platformu VK. Keďže je však VK naďalej oveľa menej používanou platformou sociálnych médií, zdá sa, že strana si musela zachovať aktívnu prítomnosť na Facebooku, aby mala dosah na voličov a schopnosť ich mobilizovať. Namiesto vytvorenia jednej oficiálnej stránky bolo vytvorených niekoľko stránok pridružených k ĽSNS vrátane stránok regionálnych štruktúr strany a členov strany. V niektorých prípadoch názov skupiny neodkazuje na názov strany, avšak, profilový obrázok a obsah sa dajú jasne spojiť s ĽSNS.

Táto rozsiahla sieť stránok predstavuje značné výzvy pre monitorovanie a analýzu obsahu bez použitia automatizovaných nástrojov. Niektoré stránky v rámci siete javia známky koordinovanej činnosti a sledovateľa viacerých stránok ĽSNS s väčšou pravdepodobnosťou vstúpia do tzv. echo chamber,

kde sú vystavení rovnakému typu obsahu. Administrátori facebookových stránok sú taktiež naďalej neznámi, a tak sa ťažšie určuje, či všetky identifikované stránky patria miestnym štruktúram strany alebo ich spravuje člen strany. Niektoré z týchto stránok by taktiež mohli byť spravované stúpenkami strany.

Najaktívnejšie kategórie

Údaje v grafe 1 ukazujú, ktorá z týchto kategórií účtov je najviac aktívna (t. j. zdieľa najviac príspevkov). Najvyšší počet príspevkov na účet bol uverejnený radikálne pravicovou skupinou pozostávajúcou do veľkej miery z facebookových skupín. To naznačuje, že viac príspevkov pochádza od desiatok aktívnych členov skupín než zo strategickejšieho prístupu ku komunikácii, čo vidieť na facebookových stránkach, ktoré zvyčajne spravuje len zopár administrátorov. Šesťdesiatjeden príspevkov na účet bolo uverejnených skupinou konšpirátorov a 44 príspevkov bolo zdieľaných skupinou alternatívnych médií.

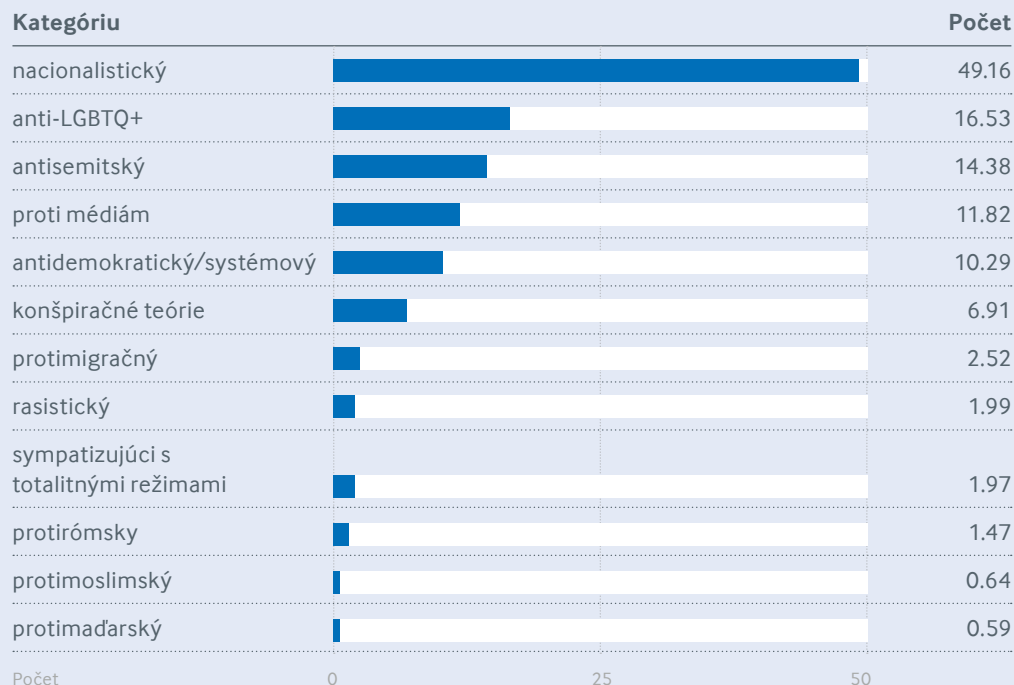
Stránky a skupiny spojené so stranou LSNS vyprodukovali najnižší počet príspevkov na účet, napriek tomu, že predstavovali rozsiahlu a komplexnú sieť stránok a skupín pridruženú k strane. Väčšina z nich zdieľa obsah z webových stránok pridružených k strane, napríklad z oficiálnej webovej stránky strany, Magazin1 alebo Prehľad Správ. Nízky počet príspevkov môže naznačovať, že sieť stránok mala skôr sklon zdieľať obsah z obmedzeného množstva stránok než vytvárať originálne príspevky. Výskumný tím zistil, že z 214 identifikovaných príspevkov, bolo 122 zdieľaných z rovnakého zdroja a iba 24 z nich malo jedinečné odkazy URL.

Aké témy šíria extrémistickí aktéri?

Najrozšírenejšie naratívy

Jedno alebo viac z našich predbežne vybraných kľúčových slov obsahovalo celkovo 11 779 príspevkov. Najviac identifikovaných príspevkov pochádzalo z facebookových skupín (7 619 príspevkov), následne facebookových stránok (3 588 príspevkov), Telegramu (529 príspevkov) a Instagramu (79 príspevkov). Nacionalizmus bol určený ako najčastejší naratív, ktorý sa vyskytol takmer v každom druhom príspevku (49 %). Potom nasledovali naratívy proti LGBTQ+, zaznamenané v 1 947 príspevkoch (16,5 %) a antisemitské naratívy, ktoré boli zaregistrované v 1 694 príspevkoch (14,4 %). Podiel príspevkov s naratívami proti médiám bol rovnako význačný – 11,8% – zatiaľ čo protidemokratické naratívy sa vyskytovali v 10,3 % príspevkov. V rámci protidemokratického naratívu boli mimoriadne rozšírené postoje proti mimovládneho sektoru a liberalizmu, čo detegovaní používajú ako označenie zahŕňajúce politické zriadenie (vrátane konzervatívnych strán), progresívne myšlienky a liberálnu demokraciu ako systém. Používajú sa na polarizáciu spoločnosti prostredníctvom šírenia nenávistných prejavov a často sa pretínajú s ďalšími naratívami, ako je diskurz proti LGBTQ+, ktorý bol zaznamenaný v 248 príspevkoch v rámci protidemokratickej kategórie.

Graf 2. Najrozšírenejšie naratívy v rámci súboru údajov.

Protimaďarské a protimoslimské naratívy

Údaje indikujú malý objem protimaďarských a protimoslimských naratívov. Čísla naznačujú, že tieto naratívy nezohrávajú v súčasnej polarizácii dôležitú úlohu a extrémistický obsah o týchto menšinách sa vyskytuje iba sporadicky. Protimoslimské naratívy na Slovensku boli zaznamenané predovšetkým

v spojení s európskou utečeneckou krízou počas uplynulej dekády. Protimoslimské, ako aj protimigračné naratívy sa v našom súbore údajov objavujú sporadicky, čo naznačuje, že extrémisti na Slovensku sa už na túto tému nezameriavajú.

Napätie medzi Maďarskom a Slovenskom sa v ostatnej dekáde zmiernilo a o historických sporoch sa nediskutuje tak často ako v minulosti. Práve naopak, Maďarsko je vnímané ako spojenec v boji proti „spoločnému nepriateľovi“ z Bruselu, keďže väčšina identifikovaných skupín prechováva postoje proti EÚ. Počas monitorovacieho obdobia predstavovali vládne obmedzenia v súvislosti s chorobou COVID-19 impulz na konanie veľkých protestov, často násilného charakteru, ktoré sa odohrali pred parlamentom a blokovali niekoľko ulíc v centre Bratislavy a prehĺbili tak dojem polarizácie v slovenskej spoločnosti. Príspevky, ktoré ľudí vyzývali na účasť na protivládnych protestoch často obsahovali nenávistné prejavy voči vláde a menšinám. Vyzývajú na podniknutie krokov s cieľom „eliminovať politických pedofilov“ alebo „eliminovať liberálny vizuálny smog v uliciach Bratislavy“. Tento typ rétoriky môže potenciálne vyprovokovať násilie, najmä počas demonštrácií.

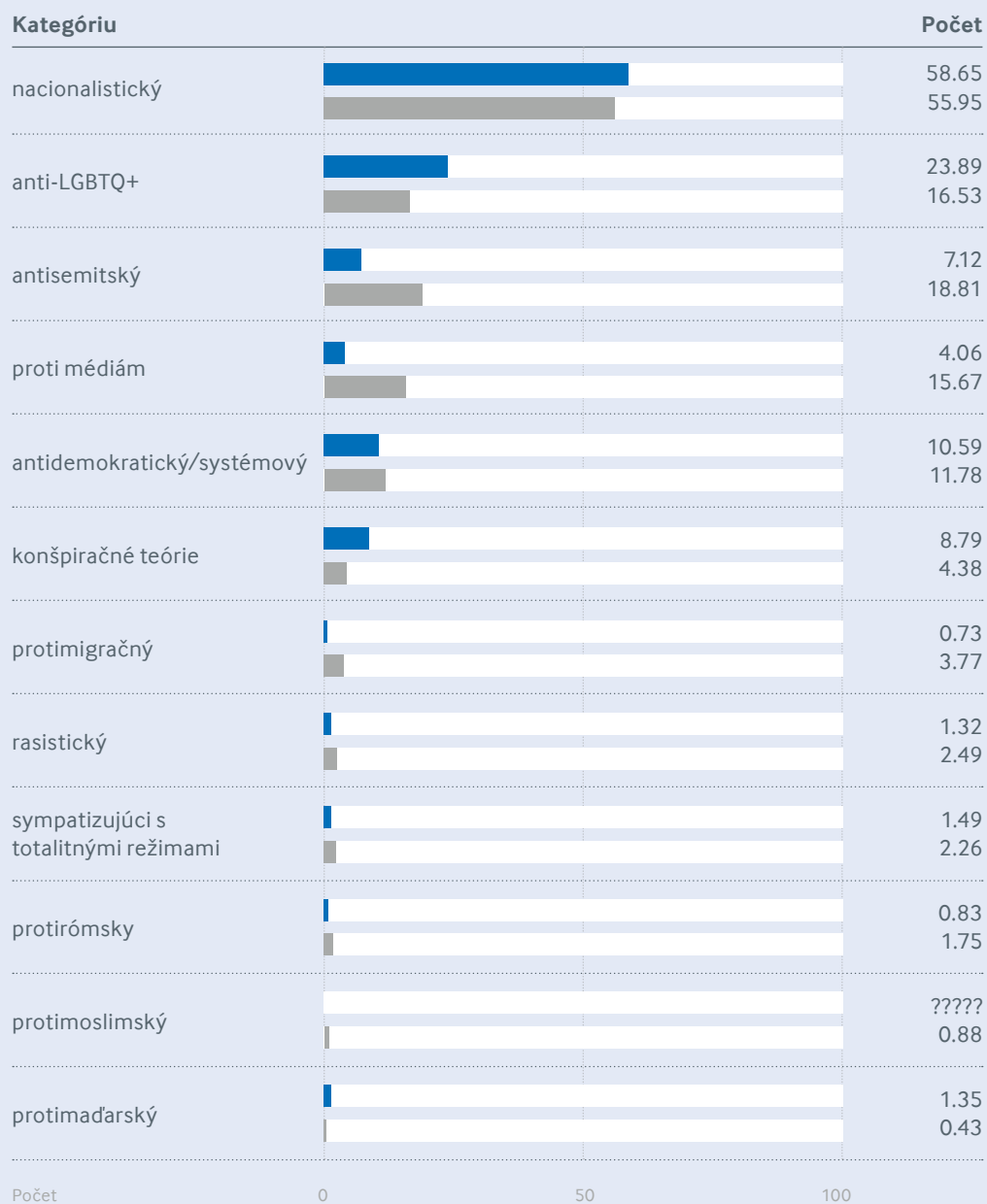
Počas týchto protestov zaútočili na niektorých novinárov, čo bolo v súlade s veľkou časťou postojov, ktoré zdieľali aktéri v rámci rôznych identifikovaných kategórií tohto výskumu. Tieto skupiny často obviňujú mainstreamové médiá zo šírenia klamstiev a služby pre záujmy iných. Popredným aspektom naratívu proti médiám je jeho silné spojenie s konšpiračnými teóriami a antisemitizmom. Antisemitské trópy a urážky sa používajú bežne v súvislosti so slovenskými mainstreamovými médiami, sú označované ako „skorumpované“, „židovské“ alebo „sionistické“, či obviňované, že slúžia záujmom Georga Sorosa. Tento naratív sa najčastejšie vyskytoval v rámci radikálne pravicovej skupiny a z veľkej časti sa viedol na Facebooku. Radikálne pravicová kategória uverejnila 798 správ obsahujúcich naratívy proti médiám, po ktorej nasledovala kategória konšpiračných teoretikov s 265 správami.

Naše údaje ukazujú, že počas monitorovacieho obdobia sa v online komunikácií krajne pravicových aktérov výrazne nevyskytoval protirómsky naratív. Môže to byť dôsledkom nového zamerania krajnej pravice na polarizáciu spoločnosti so silnými protivládnyimi posolstvami, správami proti očkovaniu a proti lockdownu. Výskumníci, rovnako ako v prípade krajín, ako sú Francúzsko a India, zaznamenali príležitostný priesečník nenávistných prejavov zameraných na menšinové komunity s témou pandémie ochorenia COVID-19.^{18, 19}

Najrozšírenejšie naratívy vo vybraných skupinách

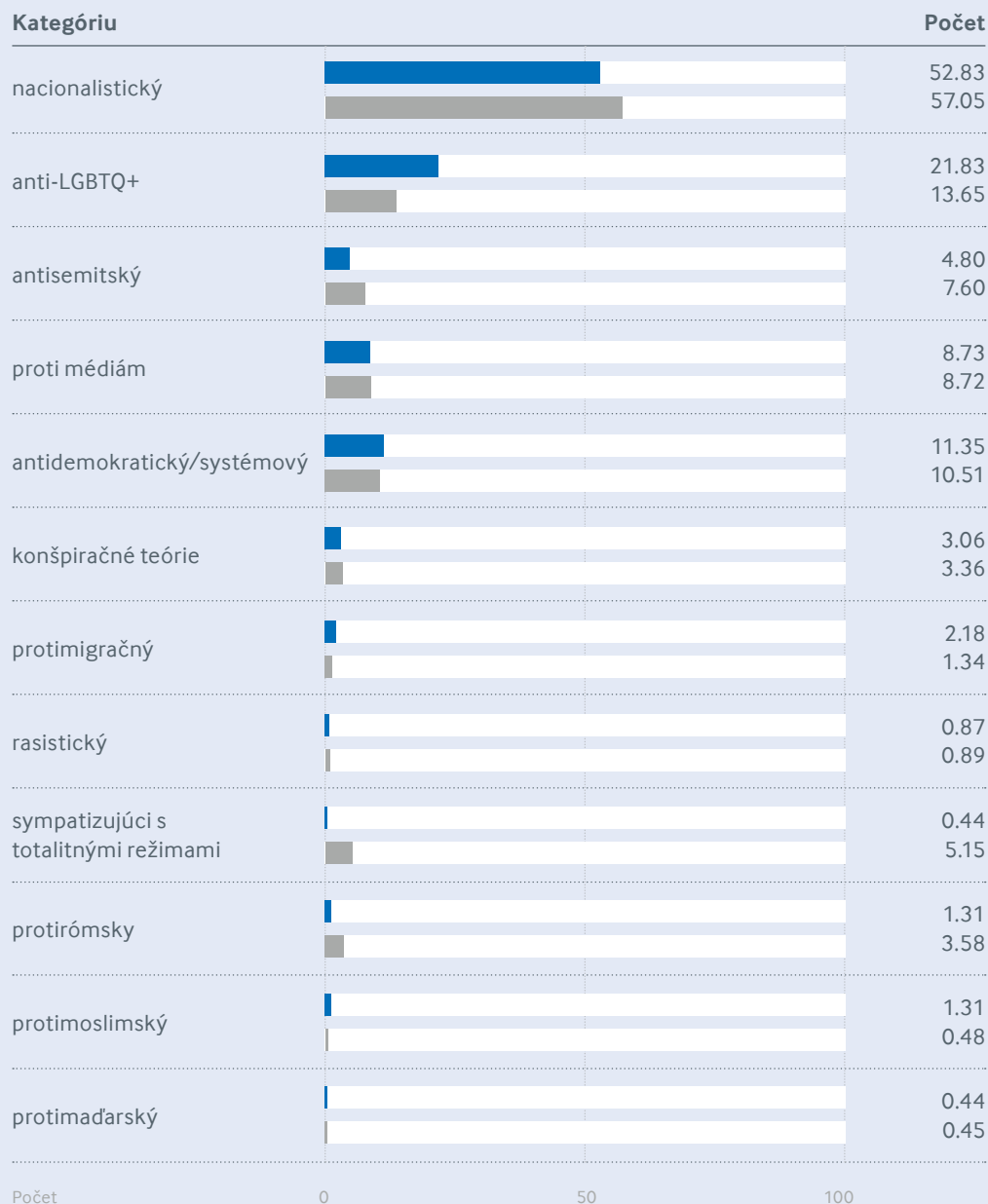
Porovnanie naratívov šírených dvomi alebo viacerými kategóriami odhaľuje podobnosti či rozdiely medzi skupinami a typmi obsahu, s ktorým interagujú. Graf 3 napríklad ukazuje porovnanie medzi radikálne pravicovými a extrémne pravicovými skupinami. Zatiaľ čo nacionalizmus predstavuje kľúčový prvok

Graf 3.
Porovnanie naratívov extrémne pravicovej a radikálne pravicovej kategórie.

komunikácie oboch skupín a vyskytol sa vo viac ako 50 % všetkých príspevkov, rozdiely je možné vidieť pri pohľade na popularitu iných tém, ako sú LGBTQ+, antisemitizmus či obsah proti médiám. Extrémne pravicová kategória sa zdanlivo sústredila viac na LGBTQ+ komunitu v 24 % ich príspevkov, kým radikálne pravicová skupina diskutovala o tejto téme v 16,5 % príspevkov. Radikálna pravica je však produktívnejšia v šírení antisemitských naratívov a naratívov proti médiám s rozdielnymi hodnotami 11,7 percentuálnych bodov a 11,6 percentuálnych bodov pre jednotlivé oblasti. To môže naznačovať, že témy, ktoré boli predtým spájané s extrémne krajne pravicovými skupinami, ako je antisemitizmus, sa presúvajú do stredu.

Graf 4.
Porovnanie naratívov s
trán Republika a
Kotlebovci-LSNS.

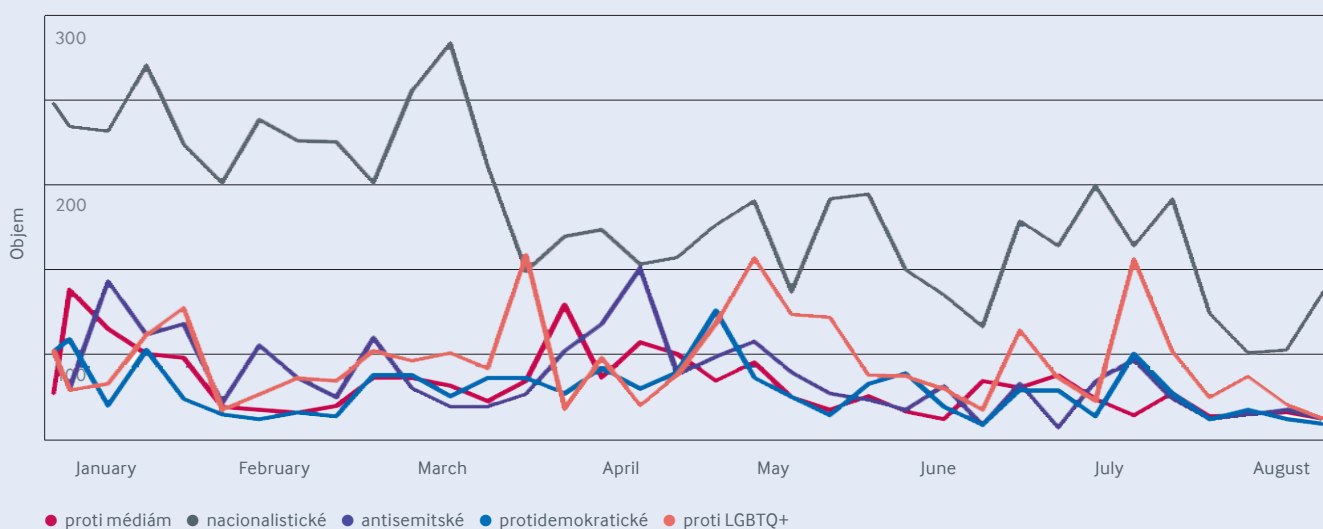
Porovnanie medzi dvomi politickými stranami, LSNS a Republika, ukazuje do akej miery sú si podobné, pokiaľ ide o výber tém. Bývalí členovia LSNS, ktorí opustili stranu a založili stranu Republika tvrdili, že slovenská politika potrebuje „razantnú zmenu slušným spôsobom“. Naše údaje ukazujú, že tieto dve strany sa iba nepatrne odlišujú, pokiaľ ide o témy, ktorým sa venujú. Najväčší rozdiel medzi nimi (8,2 percentuálnych bodov) predstavuje naratív proti LGBTQ+, ktorý častejšie komunikovali predstavitelia strany Republika. Rovnako bol zaznamenaný aj mierny rozdiel pri antisemitských a protirómskych naratívoch, ktoré sa častejšie objavovali v posolstvách LSNS (o 2,8 a 2,3 percentuálnych bodov viac pre jednotlivé naratívy). Republika sa taktiež zdráhala vyjadrenia sympatií k totalitným režimom, čo sa

vyskytlo iba v 0,4 % príspevkov, v porovnaní s 5,1 % v prípade ĽSNS. Účty ĽSNS si tradične pripomínali prezidenta Slovenského štátu počas druhej svetovej vojny, Jozefa Tisa, a pravidelne používajú pozdrav „na stráž“, ktorý používala Hlinkova garda.

Objem v priebehu času

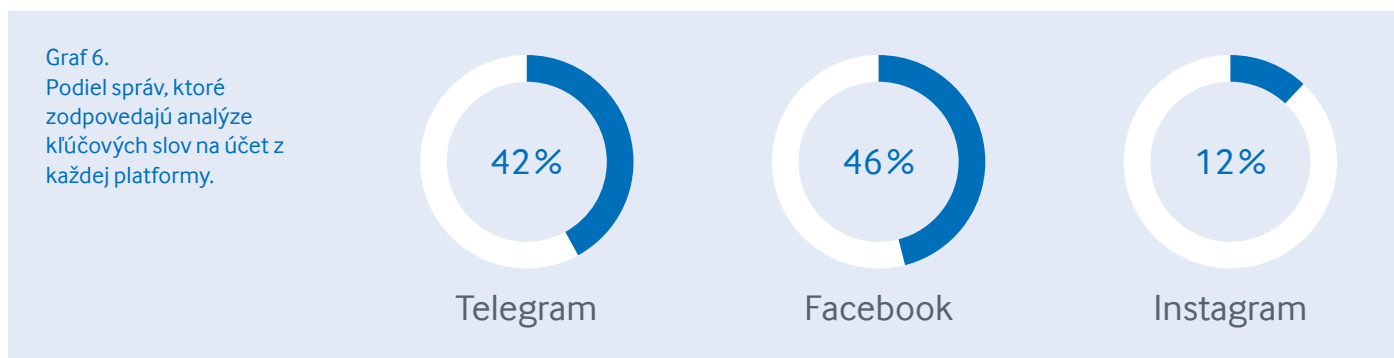
Graf 5 ukazuje objem príspevkov v priebehu času pre vybrané témy. Nacionalizmus pretrval ako najrozšírenejší naratív a 14. 3. 2021 dosiahol vrchol, teda v deň, keď bol v roku 1939 založený klérofašistický Slovenský štát. Výskyt nacionalizmu spolu s inými témami počas leta značne klesol, a tak ich pravdepodobne nahradil postoj proti očkovaniu. V tomto čase sa odohrali protesty proti očkovaniu, ktoré blokovali ulice Bratislavy, útoky na uliciach a pokusy vniknúť do budovy parlamentu. Jedine v prvý aprílový týždeň prevládali naratívy proti LGBTQ+ nad nacionalizmom. Tento vrchol, taktiež predstavuje vrchol obsahu proti LGBTQ+ v rámci obdobia zberu údajov, súvisí predovšetkým s kritikou vlády a prezidentky, ktorí sú prezentovaní ako „progressívni liberáli, čo plánujú konšpirácie a šíria liberálnu propagandu“. Najvýznamnejší vrchol sa v prípade antisemitských naratívov vyskytol v týždni od 19. – 23. 4., keď bývalý premiér, Robert Fico, zorganizoval tlačovú konferenciu, kde prezentoval svoje zistenia o prepojeniach Georga Sorosa na slovenskú tlač. Tieto naratívy boli v daný aprílový týždeň mimoriadne rozšírené vo facebookových skupinách, pričom tvorili 69 % celkového objemu.

Graf 5. Objem v priebehu času pre naratívy proti médiám, proti LGBTQ+ a nacionalistické, antisemitské a protidemokratické naratívy na Facebooku a Instagrame.

Aké online platformy používajú extrémisti na Slovensku?

Najpoužívanejšie platformy

Zdá sa, že Facebook je pre súbor identifikovaných extrémistických aktérov najpoužívanejšou platformou sociálnych médií na Slovensku. Táto štúdia odhalila celkovo 337 stránok a skupín šíriacich extrémistický obsah na Facebooku v slovenskom jazyku – aktivita z platformy tvorila 46 % celkového počtu príspevkov. Naše údaje ukazujú, že Telegram taktiež zohráva dôležitú úlohu pri komunikácii extrémistických aktérov, predovšetkým tých, ktorí patria do krajne pravicového spektra. Telegramové kanále sa vyznačujú priemernou mierou príspevkov 30,8 príspevku na kanál, hoci toto číslo by mohlo byť ešte vyššie, keďže na Telegramu existujú obmedzenia pri rozdelení textu od obrázkov.

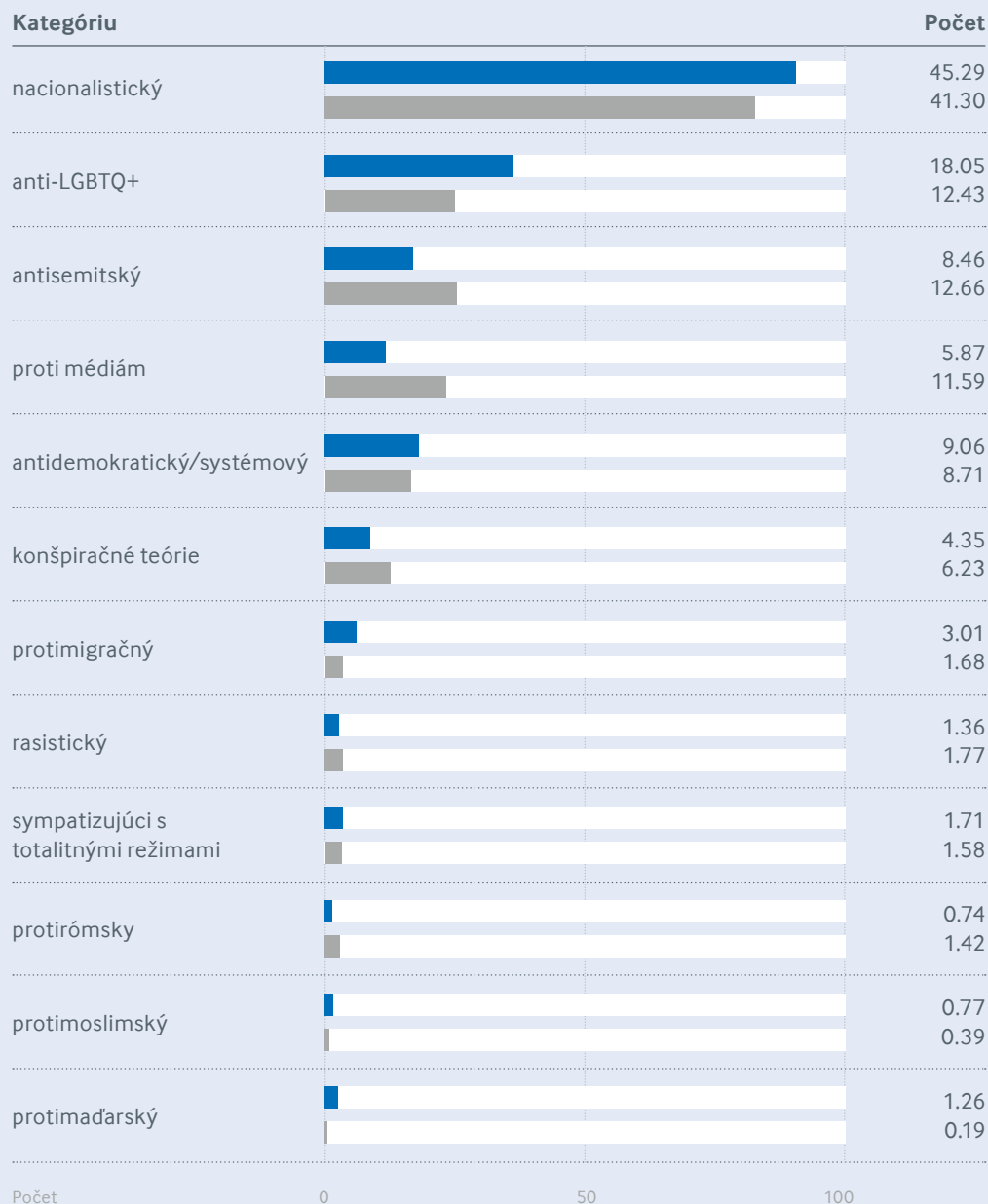
Facebook

Facebook predstavuje platformu, ktorú extrémisti používali odkedy sa stala populárnou medzi občanmi Slovenska. Niektoré z identifikovaných stránok boli vytvorené v rozmedzí rokov 2011 a 2014. To viedlo k mnohým neaktívnym stránkam, ktoré už mesiace nezverejnili žiadne nové správy. Staré stránky a skupiny nahradili nové, čo z Facebooku vytvára veľmi rýchlo sa meniace prostredie, pokiaľ ide o extrémny obsah.

Na Facebooku platia prísnejšie pravidlá s cieľom obmedziť nenávistné prejavy a extrémistický obsah na platforme. V dôsledku jeho veľkej popularity medzi občanmi Slovenska je pravdepodobné, že obsah na tejto platforme je pod prísnejšou kontrolou než na platformách, ako je Telegram – akékoľvek porušenie pravidiel platformy je možné nahlásiť, čo môže viesť k odstráneniu nevyhovujúceho obsahu. Aktéri musia byť teda opatrní pri formulácii správ a používaní jazyka.

Extrémisti využívajú Facebook na zdieľanie ideológie so širším publikom, čo dosiahnu pomocou zdieľania vlastného obsahu a prístupu ku skupinám s veľkým počtom členov. Veľký objem príspevkov šíria najmä facebookové skupiny. Tento súbor údajov obsahoval 7 619 príspevkov uverejnených facebookovými skupinami, zatiaľ čo facebookové stránky uverejnili 3 588 príspevkov. Pri takom veľkom objeme potrebujú výskumníci pomoc automatizovaných systémov, aby dokázali sledovať výskyt naratívov. Analýza obsahu, ktorá porovnávala facebookové skupiny s facebookovými stránkami znázorňuje, že najväčšie rozdiely

Graf 7.
Porovnanie naratívov, ktoré
šírili facebookové skupiny a
facebookové stránky.

panujú medzi obsahom proti médiám, proti LGBTQ+ a antisemitským obsahom. Facebookové skupiny uverejňovali viac naratívov proti médiám s rozdielom 5,7 percentuálnych bodov a viac antisemitských naratívov s rozdielom 4,2 percentuálnych bodov. Na druhej strane facebookové stránky obsahovali naratívy proti LGBTQ+ v 18,1 % príspevkov v porovnaní s 12,4 % vo facebookových skupinách. Hoci sa protimaďarské naratívy objavovali v oveľa menšom objeme než iné kategórie naratívov, vyskytovali sa častejšie na facebookových stránkach (51 príspevkov) než vo facebookových skupinách (18 príspevkov).

Instagram

Analýza instagramových dát odhalila najmenej správ obsahujúcich vopred identifikované kľúčové slová. Instagram, v porovnaní s inými platformami, používajú slovenskí politickí aktéri v menšej miere a iba zopár slovenských strán používa túto platformu na politickú komunikáciu. Zdá sa, že relevantní extrémistickí aktéri z krajne pravicovej scény na Slovensku ho využívajú viac na propagáciu samých seba než na propagáciu etnickej, kultúrnej či rasovej nadradenosti. Toto správanie bolo pozorované v rámci väčšiny kategórií, hoci iba tri účty používali Instagram na šírenie politických posolstiev. Tento typ komunikácie bol zaznamenaný v kategórii s účtami spojenými so stranou Republika a alternatívnymi médiami. Tento obsah bol zvyčajne uverejňovaný v podobe krátkych videí, textových opisov pod príspevkom alebo plagátových obrázkov.

Telegram

Zatiaľ čo predchádzajúci výskum ISD ukázal, že Telegram prevláda medzi extrémistami v niektorých západoeurópskych krajinách, až donedávna nebol na Slovensku populárny, keďže počas štúdie bolo 11 zo 17 identifikovaných kanálov vytvorených až v roku 2021.²⁰ Zvýšená popularita Telegramu vyvoláva otázky o potenciáli pre vystavenie sa extrémistickému obsahu.²¹ Zdá sa, že Telegram taktiež uskutočňuje menšiu kontrolu zdieľaného obsahu na platforme a je menšia pravdepodobnosť, že bude obsah odstránený ako na Facebooku, čo môže priťahovať používateľov s obavami o moderovanie prejavu v online priestore.²²

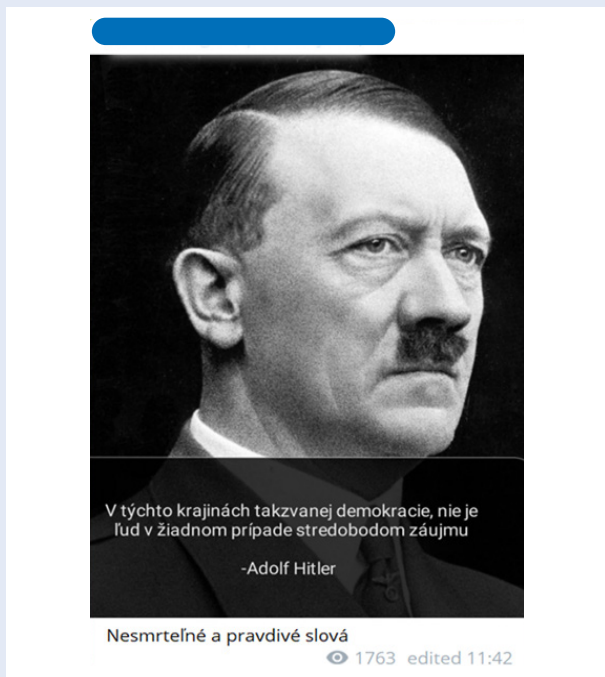
Počas štúdie bolo identifikovaných iba 17 telegramových kanálov, a ich celkové publikum rastie. Napríklad jeden kanál z extrémne pravicovej kategórie zaznamenal rýchly nárast počtu zhladnutí obsahu, z 200 v roku 2020 na takmer 1 000 v auguste 2021. V rámci tohto zoznamu má najväčší kanál 2 181 sledovateľov a priemerný počet sledovateľov je v súčasnosti 702. Keďže Telegram obsahuje funkcie aplikácie na posielanie správ, jeho používatelia dostávajú upozornenia o nových správach na kanáli, kým si nezmenia predvolené nastavenia. To môže zvýšiť riziko radikalizácie sledovateľov kanála, keďže existuje väčšia pravdepodobnosť, že budú vystavení extrémistickému obsahu.

Extrémny jazyk

Medzi slovenskými krajne pravicovými kanálmi existuje vysoká úroveň interakcie a otvorene zdieľajú a diskutujú medzi sebou o obsahu. V porovnaní s Facebookom je jazyk na Telegrame oveľa extrémnejší, nielen z pohľadu použitých slov ale aj odkazov na typy ideológií, ako je možné vidieť na obrázkoch 1, 2 a 3. Najviac dominuje antisemitská rétorika, ktorá sa vyskytovala v 179 správach (29,8 %).

Napriek nižšiemu objemu používateľov bol počas monitorovacieho obdobia zaznamenaný vysoký počet príspevkov. Počas ôsmich mesiacov uverejnilo 17 kanálov 27 473 správ, čo predstavovalo takmer 115 správ za deň. Obzvlášť aktívni boli členovia kategórií konšpirátori a alternatívne médiá s 10 124 správami a v druhom prípade s 13 999 správami. Pre porovnanie kanále v radikálne pravicovej kategórii uverejnili 1 493 správ a kanále v extrémne pravicovej kategórii 1 113. Bližší pohľad na aktérov, ktorí šíria tieto správy, odhaľuje skutočnosť, že kanál spojený s online rozhlasovou stanicou, ktorá vysiela konšpiračné teórie, a ďalšie kanále veľmi aktívne uverejňovali príspevky.

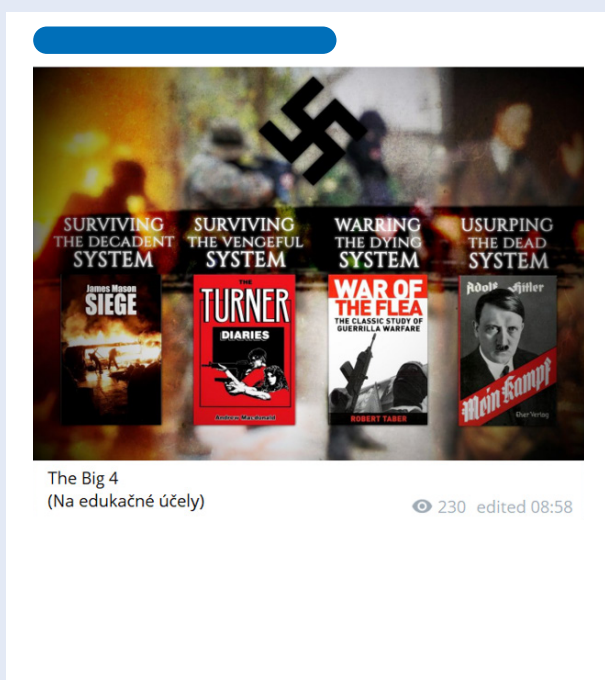
Obrázok 1.
Príklad príspevku na Telegrame so súhlasným citátom Hitlerovej kritiky demokracie.

Obrázok 2.
Príklad príspevku na telegramovom kanáli s citátom z diela Mein Kampf.

Obrázok 3.
Príklad príspevku na telegramovom kanáli.

Aké stratégie sa používajú na šírenie extrémneho obsahu?

Zjemnenie jazyka

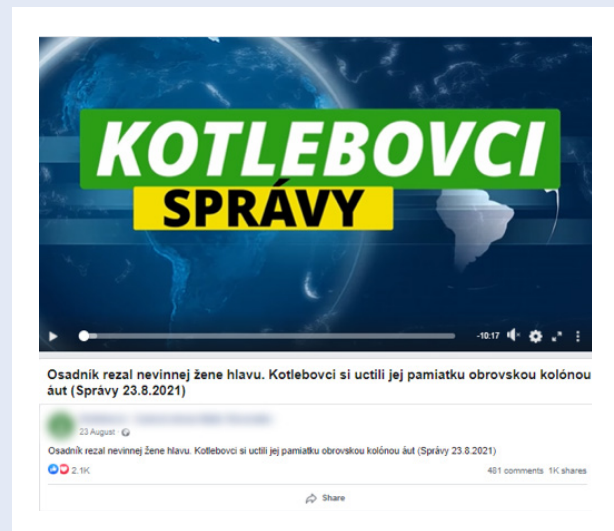
Kým Facebook predstavuje na Slovensku najpoužívanejšiu platformu sociálnych médií, používatelia sú nútení dávať si pozor na jazykový prejav, aby sa vyhli porušeniu podmienok používania platformy, čo by mohlo viesť k pozastaveniu ich stránky či skupiny. Počas analýzy si výskumníci všimli jemnejší jazyk v rámci verejných skupín a stránok v porovnaní s telegramovými kanálmi.

V porovnaní s akademickou literatúrou, ktorá analyzuje jazyk strany ĽSNS, alebo údaje o pravicových extrémistoch na Telegrame, je jazyk používaný na Facebooku oveľa sofistikovanejší a názory nie sú vyjadrované tak explicitne ako v minulosti. Aktéri na Facebooku rovnako vytvárajú nové termíny, ktorými odkazujú na menšiny. Je možné, že boli zavedené s cieľom vyhnúť sa snahe Facebooku o moderovanie nenávisťných prejavov. Slovo „cigáň“ sa napríklad objavilo iba v 29 zo 173 príspevkov a extrémisti začali používať slovo „osadník“, keď odkazujú na rómsku komunitu alebo „paraziti“, ktoré bolo rovnako použité aj na označenie členov slovenskej vlády. Extrémisti používajú širokú škálu prídavných mien pre komunitu LGBTQ+, čo si vyžaduje dlhodobú analýzu jazyka a zoznam kľúčových slov v tomto výskume bol pre túto kategóriu naratívou najdlhší.

Získavanie nových členov do súkromných skupín

Kým obsah vo verejných facebookových skupinách a na verejných facebookových stránkach je verejný, súkromné skupiny zostávajú nepreskúmaným územím. Niektorí aktéri sa kvôli riziku, že ich obsah odstránia, snažia združovať v uzavretých skupinách, no často do nich získavajú nových členov pomocou niekoľkých verejných skupín. Obrázok 6 znázorňuje, ako táto stratégia funguje: rovnaký účet uverejnil príspevok v desiatich rôznych skupinách (čo predstavuje

Obrázok 4. Príklad príspevku v kategórii Kotlebovci-ĽSNS označujúci Rómov ako osadníkov.

Obrázok 5. Príklady jazyka používaného členmi Kotlebovci-ĽSNS na označenie Rómov ako cigánov (Benčík, 2020)²³.

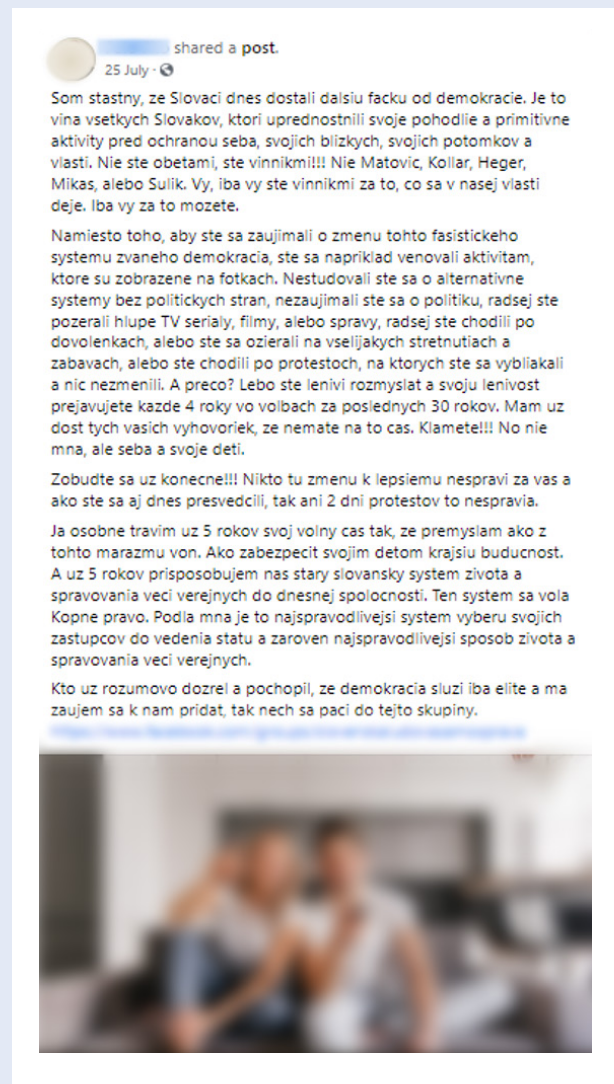
štyri rôzne kategórie), aby sa používatelia pridali do súkromnej skupiny. Táto skupina bola vytvorená v roku 2016 a v súčasnosti má približne 2 000 členov. Zatiaľ čo obsah zverejnený členmi skupiny nie je viditeľný, administrátori skupiny používajú profilové fotky s extrémnymi symbolmi, ako je svastika, čo naznačuje zameranie na fašizmus.

Siete stránok a skupín

Politické hnutia a strany v rámci identifikovaného zoznamu aktérov majú sklon využívať širšiu sieť facebookových stránok a skupín, aby koordinovaným spôsobom posilnili svoj obsah. Najvýraznejšie sa v tejto kategórii predstavuje strana ĽSNS, s ktorou je spojených 108 stránok či skupín. Väčšina zdrojov zdieľaná na platformách sociálnych médií pochádzala z webových stránok úzko spojených so stranou. Zo 122 príspevkov, ktoré boli zdieľané viac než raz, malo 24 jedinečné URL zdroje, čo predstavuje v priemere 5,1 zdieľaní na jedinečnú URL. Išlo o známky koordinovanej činnosti medzi menšími skupinami troch alebo štyroch stránok, ktoré v krátkych intervaloch zdieľali rovnaké URL. V rámci tejto štúdie boli v súbore údajov identifikované dve skupiny po troch až štyroch stránkach, ktoré v krátkych intervaloch opakovane zdieľali rovnaké príspevky.

Prvá skupina obsahuje tri stránky spojené s okresmi z trnavského kraja a jedna stránka zastupuje krajskú pobočku strany v trnavskom kraji, čo dokazuje, že koordinácia v rámci tejto skupiny prebieha na regionálnej úrovni. Takmer vo všetkých prípadoch si v priebehu dvoch minút tieto stránky spojené s trnavským krajom navzájom zdieľali príspevky. Druhú skupinu tvorí deväť účtov, ktoré symbolizovali rôzne geografické regióny Slovenska, väčšinou situované v strednej alebo východnej časti krajiny. Koordinácia v prípade tejto skupiny sa určuje ťažšie. Kým tri stránky sa zúčastnili na všetkých prípadoch koordinovanej činnosti uverejňovania príspevkov, ostatné stránky boli využívané nepravideľne. Príspevky boli rovnako zdieľané aj vo verejných

Obrázok 6.
Príklad príspevku s cieľom získať nových členov do uzavretej skupiny komunity.

skupinách pridružených k strane a tento obsah bol opakovane zdieľaný dvoma účtami, ktoré majú rovnaké priezvisko. To by mohlo naznačovať, že tieto účty majú administratívne práva a prevádzkujú niektoré zo stránok v rámci tejto skupiny.

Medzitým sa zdá, že strana Republika, ktorá bola založená v prvom kvartáli roka 2021, uplatňuje na šírenie obsahu inú stratégiu. Zatiaľ čo sieť LSNS tvorí kombinácia stránok, ktoré patria členom strany a regionálnym štruktúram strany, Republika sa spolieha prevažne na facebookové stránky svojich členov s väčšími publikami. Dokonca aj v tomto prípade si stránky spojené so stranou Republika taktiež navzájom zdieľajú obsah, hoci v menšom rozsahu ako LSNS.

Podobný trend bol zaznamenaný aj pri ďalších politických hnutiach nachádzajúcich sa v krajne pravicovom spektre. Bývalé organizácie, ktoré sa pretvorili na politické strany, sa snažia využívať obe spomenuté taktiky: regionálne pridružené stránky a členov strany. Na rozdiel od LSNS je štruktúra tejto siete jasná a obsah z hlavnej stránky sa pravidelne objavuje na regionálnych stránkach a stránkach členov strany. Krátke intervaly pri zdieľaní rovnakej URL boli rovnako zaznamenané aj v rámci tejto krajne pravicovej strany, čo naznačuje koordinovanú činnosť stránok.

Záver

Tento výskum skúmal extrémistickú a/alebo polarizujúcu činnosť v online priestore v rámci slovenského kontextu, zaoberal sa typmi aktérov, ktorí šíria nenávistnú, neznášanlivú a extrémistickú rétoriku, témami, ktoré šíria a hlavnými platformami používanými na získanie členov a šírenie svojich posolstiev. Medzi identifikovaných aktérov patrili známe strany z krajne pravicového spektra, jednotlivci a hnutia šíriace krajne pravicové, ako aj krajne ľavicové ideológie, konšpiračné teórie a alternatívne médiá, čo šíria dezinformácie. To poukazuje na hybridizované online prostredie hrozieb na Slovensku, kde je polarizujúci a extrémistický obsah do veľkej miery namierený na menšiny a prichádza od širokého spektra aktérov. Najvyšší počet identifikovaných stránok, skupín, účtov a kanálov v tomto výskume bol spojený s ĽSNS. Niektoré zo stránok v rámci tejto siete zdanlivo koordinovali svoju činnosť, keď pridružené stránky z regiónov v krátkych intervaloch uverejňovali identický obsah. V popredí sa nachádzali aj rétorika a obsah spojené s radikálnou a extrémnou pravicou. Najrozšírenejšie naratívy v rámci týchto komunit boli nacionalizmus, nenávistné prejavy voči LGBTQ+, antisemitizmus, rétorika proti médiám a proti demokracii. Mnohé z týchto naratívov sa pretínajú, predovšetkým diskurzy proti médiám, ktoré sú často zakorenené v antisemitských tróPOCH a urážkach. To naznačuje, že extrémistický a nenávistný obsah namierený na a medzi rôzne inštitúcie a vylúčené skupiny je čoraz viac rozmazaný.

Zistilo sa, že najviac identifikovaných príspevkov, ktoré obsahovali výskumné kľúčové slová, bolo nájdených na Facebooku. Zdá sa, že na Facebooku si extrémisti pri označovaní menšín osvojujú kódovaný jazyk. Namiesto explicitných urážok (napr. cigáň) radšej používajú jazyk s menej explicitnými extrémistickými konotáciami (napr. osadník). Ide potenciálne o taktiku, ako sa vyhnúť moderovaniu obsahu. Zistilo sa, že súkromné skupiny na Facebooku šíriace extrémizmus získavajú nových členov z otvorených facebookových skupín, najmä z verejných nacionalistických či radikálne pravicových skupín. Napriek tomu sa počet extrémistických aktérov, ktorí využívajú Telegram, kde sú obsah a ideológie výrazne explicitnejšie a extrémnejšie, zvyšuje, pravdepodobne v dôsledku menej prísnych pravidiel používania.

Táto správa poskytuje nový pohľad na prostredie extrémizmu v online priestore na Slovensku a zainteresované strany zo štátneho a komunálneho prostredia a taktiež občianskej spoločnosti ju môžu využiť, aby lepšie pochopili tieto výzvy a vyvinuli efektívne offline preventívne prístupy zohľadňujúce to, čo sa deje v online priestore, ako aj to, čo sa prejavuje na komunitnej úrovni. Táto štúdia taktiež poskytuje počiatočný východiskový bod pre ďalší výskum, identifikuje formujúce sa medzery a javy, ktoré sú hodné ďalšieho skúmania výskumníkmi a analytikmi skúmajúcimi oblasť nenávisť, dezinformácií a extrémizmu na Slovensku.

Koncové poznámky

- 1 Vasiľková, Adriana a Androvičová, Jarmila. (2019). „Príčiny nárastu podpory pravicového radikalizmu a extrémizmu na Slovensku: príklad politickej strany Kotleba–ĽSNS.“ *Central European Journal of Politics* 5 (1): 71 – 99.
- 2 Struhárik, Filip. (2021). „MediaBrífing: Demonstranti viackrát zaútočili na novinárov, poškodili im kamery“ <https://dennikn.sk/2487489/mediabrifing-demonstranti-viackrat-zautočili-na-novinarov-poskodili-im-kamery/>, (Získané 25. 10. 2021).
- 3 Mesežnikov, Grigorij a Gyárfášová, Oľga (2019) „Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku: Stav, trendy, podpora“ Inštitút pre verejné otázky – Nadácia Hannsa Seidela, Bratislava.
- 4 Vasiľková, Adriana a Androvičová, Jarmila. (2019). „Príčiny nárastu podpory pravicového radikalizmu a extrémizmu na Slovensku: príklad politickej strany Kotleba–ĽSNS.“ *Central European Journal of Politics* 5 (1): 71 – 99.
- 5 Slovenská Informačná Služba. „Správa o činnosti SIS za rok 2019“. <https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>.
- 6 Štefančík, Radoslav a Hvasta, Miroslav (2019) „Jazyk pravicového extrémizmu“, Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava.
- 7 Hospodárske Noviny. (2020) „Králi sociálnych sietí na Slovensku: Facebook, YouTube a Instagram“ <https://strategie.hnonline.sk/marketing/2349341-krali-socialnych-sieti-na-slovensku-facebook-youtube-a-instagram>.
- 8 Hammer Dominik, Matlach Paula, Gerster Lea a Baaken Till. (2021) „Fluchtwege: Wie das Netzwerkdurchsetzungsgesetz auf etablierten sozialen Medien durch die Verlinkung zu alternativen Plattformen umgangen wird“ Institute for Strategic Dialogue . https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2021/08/Fluchtwege_050821_V4.pdf.
- 9 Blbec online je online portál so zoznamom slovenských a českých facebookových stránok s pochybným obsahom, viac informácií nájdete na <https://blbec.online/>. Získané 10. 8. 2021
- 10 Viď príklad, Mesežnikov, Grigorij a Gyárfášová, Oľga (2019) „Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku: Stav, trendy, podpora“ Inštitút pre verejné otázky – Nadácia Hannsa Seidela, Bratislava; Štefančík, Radoslav a Hvasta, Miroslav (2019) „Jazyk pravicového extrémizmu“, Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava; Lichner, Vladimír. (2020) „Analýza radikálnych a extrémistických skupín, hnutí, sieť a kultov a ich pôsobenie v Slovenskej republike“ UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta.
- 11 Aktuality.sk, <https://www.aktuality.sk/tema/extremizmus/>.
- 12 Institute for Strategic Dialogue, Extremism, <https://www.isdglobal.org/extremism/>.
- 13 Mudde, Cas (2000) „The Ideology of the Extreme Right“, Oxford University Press.
- 14 Mudde, Cas (2019) „The Far Right Today“, John Wiley & Sons, 5 – 7.
- 15 Tamtiež.
- 16 Heft, Annett, Eva Mayerhöffer, Susanne Reinhardt, a Curd Knüpfer (2019) „Beyond Breitbart: comparing right-wing digital news infrastructures in six western democracies“, *Policy & Internet*, 25. august.
- 17 Kubátová a Kubát definujú „cirkevný fašizmus“ ako politický režim, ktorý predložilo, alebo významne utváralo, hnutie či frakcie v rámci hnutia, ktorému dominovali duchovní a teológovia obhajujúci symbiózu kresťanských a fašistických princípov. Viď Kubátová, H, Kubát, M. The priest and the state: Clerical fascism in Slovakia and theory. *Nations and Nationalism*. 2021; 27: 734 – 749. <https://doi.org/10.1111/nana.12664>
- 18 Guerin, Cécile, Fourel Zoé and Gatewood Cooper. (2021) “La pandémie de COVID-19: terreau fertile de la haine en ligne” Institute for Strategic Dialogue. <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2021/04/20210329-ISD-US-Embassy-Briefing-II-V8.pdf>.
- 19 Desai, Shweta and Amarasingham, Amarnath (2020) “#Coronajihad COVID-19, Misinformation, and Anti-Muslim Violence in India” Institute for Strategic Dialogue. <https://strongcitiesnetwork.org/en/wp-content/uploads/sites/5/2020/06/Coronajihad.pdf>.
- 20 Hammer, Dominik; Matlach Paula; Gerster, Lea and; Baaken, Till (2021) “Fluchtwege: Wie das Netzwerkdurchsetzungsgesetz auf etablierten sozialen Medien durch die Verlinkung zu alternativen Plattformen umgangen wird” Institute for Strategic Dialogue https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2021/08/Fluchtwege_050821_V4.pdf.
- 21 MobileAction (2020) “Top Social Networking Apps in Slovakia of IOS App Store” <https://www.mobileaction.co/top-apps/social-networking-6005/ios/sk>.
- 22 Telegram (2021), FAQ, <https://telegram.org/faq>.
- 23 Benčík, Ján (2020), Kotlebove cigánstva o Rómoch, available at <https://dennikn.sk/blog/1948461/kotlebove-ciganstva-o-romoch>.

PO Box 75769, London
United Kingdom, W1C 1YZ
www.isdglobal.org

 www.strongcitiesnetwork.org
 info@strongcitiesnetwork.org
 www.twitter.com/Strong_Cities